

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ФОРМИРАНЕТО И БЮДЖЕТИРАНЕТО НА ПУБЛИЧНИТЕ ПОЛИТИКИ В ОБЛАСТТА НА МЛАДЕЖТА

Моника Любомирова Янакиева

Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов
Катедра „Финанси и кредит“
e-mail: myanakieva0@gmail.com

Резюме: Осигуряването на разнообразни и подлежащи на развитие младежки политики е от ключово значение за развитието на сектор "Младеж и спорт" в държавата. Детайлизирането на политиките чрез диалог между младите хора, общините и държавата и привеждането им във вид на стратегия ще допринесат за развитието на компетентни младежи и работещи граждански организации.

Ключови думи: младежки политики, младеж, спорт, стратегия, образование, държавна политика, доброволчество, мобилност, интегриране.

JEL: H 59, I 28

CHALLENGES TO THE FORMATION AND BUDGETING OF PUBLIC POLICIES IN THE FIELD OF YOUTH

Monika Lyobomirova Yanakieva

D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov
Department of Finance and Credit
e-mail: myanakieva0@gmail.com

Abstract: The provision of diverse and developable youth policies is of key importance for the development of the "Youth and Sports" sector in the country. Detailing policies through dialogue between young people, municipalities and the state and bringing them into the form of a strategy will contribute to the development of competent youth and working civil organizations.

Key words: youth policies, young people, sport, strategy, education, state policy, volunteering, mobility, integration

JEL: H 59, I 28

Процесът на разработване на национални стратегически документи, финансово осигуряване на заложените в тях мерки и приоритетни задачи, координация и наблюдение на изпълнението им е изключително сложен процес. При реализирането на младежката политика този процес е многократно по-сложен поради многосекторния и междусекторния характер на политиката. Той се съпътства от няколко проблема, които трябва да бъдат преодолявани, за да се гарантира постигането на заложените цели в стратегическите документи. В областта на младежката политика в страната има вече разработени и приети стратегически документи (национална стратегия,

ежегоден план за действие при нейното изпълнение, национална програма), но все още няма разработен и приложен ефективен механизъм за координация, наблюдение и отчитане на изпълнението им. На тази основа за **цел** на настоящата разработка се определя изследването на съвременните предизвикателства пред формирането и бюджетирането на публичните политики за младежта и спорта.

За постигане на посочената цел са поставени за решаване следните изследователски **задачи**:

1. Да се извърши систематичен обзор на теоретико-методологическите разработки и процеси в областта младежките политики.

2. Да се развие критичен анализ и оценка на финансирането на младежките политики в България.

3. Да се анализират предизвикателствата пред формирането, развитието и финансирането на младежките политики.

Обект на студията са публичните политики за младежта и спорта, а **предмет** – предизвикателствата пред тяхното формиране и бюджетиране от гледна точка на разписани стратегически документи, както и от гледна точка на тяхното реално провеждане. Работната **хипотеза** в студията се обвързва с твърдението, че само по пътя на адекватното бюджетиране формираните публични политики в областта на младежта и спорта могат да доведат до постигане на заявените цели и приоритети. В структурен план разработката е изградена от две основни части. Първата част представя в еволюционен аспект публичните политики в областта на младежта, а втората част е с фокус върху бюджетните аспекти на процеса по формиране на публичните политики, насочени към младежта.

I. Концептуална рамка и еволюция на публичните политики в областта на младежта

Когато политиките са в процес на изпълнение, се изисква информация от създателите на политиките за наблюдение на очакваните резултати, свързани със съответните политики. Внимателно наблюдение може да разкрие случаите, когато основните индикатори не се изпълняват според планираното и по този начин подсказват, че е необходим по-задълбочен анализ, който да доведе до промяна на политиката.

При отчетеното през 2021 г. цялостно изпълнение на Националната стратегия за младежта (2010 – 2020) са констатирани проблеми с наличността и използването на статистическа информация, която невинаги е актуална, а за някои индикатори дори липсва. Поради спецификата на Националната стратегия и огромното разнообразие от приоритетни области е необходимо, за всеки един индикатор да бъде направено изследване за

наличност, достъпност и надеждност. Трябва да бъде дефиниран подходящият „измерител“ и да бъде направено подробно описание на съответните източници (метаданни), както и методиката за тяхното наблюдение. Сложността и многообразието на индикатори налагат създаването на подходящ и прецизен механизъм за координация при целевите групи по проекта.

Ясно откритата необходимост за тясно сътрудничество между държавните органи и съответните планирани документи ще спомогне за адекватно изпълнение и точна оценка на политиките, свързани с младежта. Има отчетливи сигнали за необходимостта от насърчаване на активно включване на общините в планиране и реализиране на национални политики за младите хора в България. Актуално изследване на НСОРБ извежда данни за участието на младежта в местното самоуправление. При направения анализ става ясно, че над 70% от общините в България прилагат мерки най-вече за участието на учениците в местното самоуправление, малко под 20% от местните власти вече са въвели политика за работа с младежта, насочена извън училищна възраст, при 10% от общините липсват добри практики и спорадично се прилагат отделни дейности.

Националната стратегия за младежта обхваща широк спектър от приоритетни области за интервенция, целящи създаване на благоприятни условия за личностно и професионално реализиране на младите хора в страната. През последните две години финансовите проблеми в световен и европейски контекст доведоха до влошаване на социално-икономическото състояние на младите хора. Голямата динамика на процесите изисква навременна оценка на въздействието от изпълнението на Националната стратегия за младежта (2010 – 2020) и навременно предприемане на реални и адекватни мерки при приемането на новата стратегическа рамка в областта на младежката политика с оглед постигането на адекватни резултати. Измерването на въздействието от политиките изисква много повече информация и сериозна методология и не може да се осъществи само чрез наблюдението на изпълнението на политики, което към настоящия момент е основен механизъм за обобщаване на реализираните мерки в областта. Осъществяването на оценка на въздействието от изпълнението на националната младежка политика изисква експертиза и умения, които липсват в държавната администрация. Не са достатъчно добре разработени и необходимите контролни механизми на провеждане на обществените консултации на младите хора и/или с младежки организации в качеството им на техни представители за навременно идентифициране на въздействието върху тях от изпълнението на политиката. Необходимо е, процесът на наблюдение и оценка на изпълнението на националната политика за младежта да бъде прецизиран и задълбочен. Трябва да бъде разработен механизъм за координация, в който да участват представители на целевите групи и заинтересованите страни по проекта.

В контекста на европейската теория и практика оценяването на държавни политики се разглежда като преценка на публичната намеса в развитието съобразно постигнатите резултати и въздействия при изпълнението на заложените цели, приоритети и мерки. Оценяването е систематична дейност, която се извършва на основата на обективни стандарти и в зависимост от конкретния случай може да се прилага към избрана политика, стратегия, програма или проект.

Основните групи от характеристики, които следва да се отчитат при реализацията и оценката на младежката политика, са:

- институционална, икономическа и социална организация на публичните услуги в сферата на младежката политика в България;
- икономически и политически интереси на лицата и институциите, които са засегнати от младежката политика (изпълнители, бенефициенти, заинтересовани страни);
- икономическа, социална и политическа приемливост на младежката политика и съответствието им с нуждите на бенефициентите и обществените цели;
- ефикасност и ефективност на реализацията на политиката;
- препоръки за изпълнението на политиката в съответствие с направената ѝ оценка.

Като добра практика по приложението на публични политики в областта на младежта се оценява създадената през 2015 г. мрежа от младежки медиатори, която се свързва с младежите, незаети с работа, учене или обучение (Zahariev, A., 2014), в тяхната непосредствена среда и ги мобилизира. Като посредници между институциите, предоставящи социални, здравни, образователни и други услуги, действат младежките медиатори.

През 2017 г. най-ефективни при осигуряването на заетост на безработни младежи са: програма „Старт в кариерата“, Национална програма „Активиране на неактивни лица“, Програма за обучение и заетост на лица, останали продължително време безработни, и реализираните на местно ниво 28 регионални програми по заетост, целящи разрешаването на социално-икономическите проблеми и преодоляването на негативните тенденции на пазара на труда в отделните региони. Посредством конкретни мерки за насърчаване на заетостта съгласно Закона за насърчаване на заетостта (чл. 3б, ал. 1 и 2, чл. 3ба, чл. 41 и чл. 41а) Агенцията по заетостта осигурява субсидии за разкриване на работни места и за наемане на безработни млади хора до 29 години, които са се регистрирали в териториалните поделения на Агенцията, както и за разкриване на места за стажуване, чиракуване или за работа на непълно работно време в зависимост от образователно-квалификационния профил на младежите и от периода на безработица.

Младежките информационно-консултантски центрове, финансирани по Национална програма за младежта (2016 – 2020 г.) към Министерството на младежта и спорта, през 2017 г. предоставят безплатни услуги 49 за

младите хора от всички региони на страната. Увеличен е броят на центрове от 32 на 36, значително е увеличен и обхватът на младите, включени в тяхната дейност. През 2017 г. общо в инициативи, обучения и услуги, предоставяни от информационно-консултантските центрове, са участвали 214 133 младежи. От тях 58 912 са били млади хора в неравностойно положение, 21 805 – безработни, 41 955 – работещи, 105 202 – ученици, а 41 221 – студенти. Инициативи и услуги в подкрепа на развитието на младите хора в страната през 2017 г. реализира и Националната агенция за приходите. За поредна година Националната агенция за приходите провежда образователната кампания „Влез в час с данъците“. Онлайн комуникацията включва дейности по разработване на данъчен портал www.vlezvchas.bg, на който в рамките на кампанията са публикувани онлайн курсове за видовете данъци в България, здравното и социално осигуряване, касовите бележки, държавния бюджет, декларирането на доходите и други теми, полезни и важни за младите хора. През ноември месец 2017 г. Агенцията анонсира пилотния проект на Европейския съюз за дигитално данъчно образование за млади европейци (TAXEDU).

В рамките на тематичния приоритет, свързан с подобряването на достъпа до услуги, Министерството на младежта и спорта реализира проект „EduWeb – Борба с дигиталното изключване: деца обучават компютърно неграмотни възрастни за безопасно и креативно интернет сърфиране“. Към настоящия етап от развитието му на територията на Република България проектът EduWeb е стигнал до близо 1000 младежи, в голямата си част ученици между 15 и 18-годишна възраст. В изпълнението на проекта активно са се включили близо 150 ученици като преки участници в състезания по дигитална грамотност и учителски умения, съвместно организирани от ММС и съответното училище.

Изпълняват се редица програми и мерки, свързани с политиките за социалното включване, с които се цели подобряване качеството на живот на най-уязвимите групи в обществото, в т.ч. деца и младежи. Към края на м. декември 2017 г. броят на услугите в социалната сфера в общността за деца и пълнолетни, включително от резидентен тип, е 1120 с капацитет 23 167 места. В края на 2017 г. в страната действат 817 социални услуги, включително от резидентен тип, овластени от държавата дейности, подходящи за деца и младежи на възраст от 18 до 25 години. Една част от тези услуги в общността са дейности по подкрепа на младежите в уязвимо положение (Ivanovic-Djukic, Zahariev, & Lerojevic, 2021e). Оказваната помощ цели да съдейства за придобиване на умения за самостоятелен живот. Услугите в социалната сфера в общността от резидентен тип осигуряват условия за живот в среда, която е максимално близка до семейната.

С Решение 466 от 21.08.2017 г. Министерският съвет приема План за 2017 – 2018 г. за изпълнение на Националната стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020 (Zahariev, A.,

Corporate social responsibility under Covid-19 circumstances: Bulgarian business attitude, 2021d). Основният фокус в новия двугодишен план е върху мерките в сферата на образованието и заетостта. Тези мерки се отнасят и за групата на младежите до 29 години, тъй като те се нуждаят най-много от достъп до образование и заетост. Мерките са свързани с осигуряване на възможности за увеличаване на доходите от труд чрез активно участие в пазара на труда и развитие на бизнес компетенции сред младежта (Laktionova, Dobrovolskyi, Karпова, & Zahariev, 2019). Реализацията на мерките и дейностите по плана цели изпълнението на приоритетите на политиката за борба против бедността и социалното изключване и за оптимизиране на координацията между всички ангажирани институции.

Българските младежи участват в демократичните процеси на местно и регионално равнище, като си сътрудничат активно с местните и националните власти. В немалко общини на територията на България са създадени младежки съвети и детски парламенти, които изпълняват ролята на помощни и консултативни органи към местните власти в сферата на политиката за младежта. По този начин се регистрират мненията на младите хора, насърчават се общият климат на диалог в обществото, критичното мислене и се отчита активният принос, използвайки инструментите, средствата и възможностите, предоставени от представителната демокрация и демокрацията на участието на всички равнища в обществото. В този контекст проведената от Центъра за развитие на човешките ресурси информационна кампания е довела до над 12% увеличение в броя на подадените проектни предложения по Ключова дейност 2 „Стратегически партньорства“, сектор „Младеж“ на програма „Еразъм +. Значително – с около 60%, е нараснал и броят на включените в изпълнението на проектите работници в младежка възраст.

Създадената Национална мрежа на младежките центрове по програма BG06 „Деца и младежи в риск“ продължава да реализира синхронизирани дейности на младежките центрове, обучения и обмяна на опит, младежки академии и други. В проектните дейности в четирите центъра са привлечени и обхванати в различни инициативи 9000 млади хора, от които над 2000 са преминали различни неформални тематични обучения като „Младежка академия“, „Моите права“, „Лидерство“ и други. Доказателство за постигнатото качество на младежката работа е връчването на 22 май 2018 г. на Знака за качество на Съвета на Европа на Младежки център Пловдив, което го прави единадесетия център, носител на високото отличие, а България – единствената държава от всички страни – членки на Съвета на Европа, с два младежки центъра, наградени с този знак.

От страна на Министерството на околната среда и водите се провежда последователна политика за издигане на съзнанието и културата на младежта в областта на екологията. В рамките на тези кампании министерството и неговите поделения на територията на страната провеждат семинари,

конференции за ученици и младежи, уроци сред природата, природозащитни лагери, изложби, конкурси, маршрути по екопътеки, екоспектакли, акции по почистване и залесяване, викторини, обучителни семинари и разнообразни форуми, които обхващат десетки хиляди млади хора на територията на страната и са показателен пример за партньорство с местната власт, институциите, бизнеса и неправителствените организации на регионално ниво. В кампаниите и образователните инициативи, проведени от Министерството на околната среда и водите и поделенията му през 2017 г., са обхванати повече от 30 000 студенти и ученици от над 20 университета и 650 училища в страната. Налице е изразена тенденция за повишаване броя на участниците, както и засилен интерес от страна на местни общности и групи, които поставят началото на свои събития и търсят партньорство за реализирането им с регионалните поделения на Министерството на околната среда и водите. Наблюдава се и интерес към нововъведения в самите инициативи с реален ефект и устойчивост. Инициативите спомагат значително за изграждането на по-привлекателна и благоприятна среда в училище, за издигането интереса на учениците към училищния живот и към работата в екип, което допринася за постигане на целта – намаляване броя на отпадналите от образователната система.

На настоящия етап липсва предишен опит по изготвяне на оценки на стратегически документи в областта на младежката политика в страната. Националната стратегия за младежта (2010 – 2020) е приета на 06.10.2010 г., с Решение на Министерския съвет. Стратегията е изготвена след обстойно проучване и анализ на потребностите и интересите на младите хора в страната. По време на обсъжданията бяха дефинирани приоритетите, целите и задачите на стратегията, която се основава на многосекторния подход, междусекторното сътрудничество и съвместното управление с младите хора на България на национално, регионално, областно и общинско ниво. Тя е ориентирана към младите хора на възраст от 15 до 29 години съобразно международните и европейските стандарти за работа с младежта.

В изпълнение на РМС № 868 от 5 ноември 2009 г. за приемането на Програмата на правителството на за европейското развитие на България (2009 – 2013) и съгласно разпоредбите на приетия Закон за младежта (чл. 4 за приемане на стратегията от Народното събрание) бяха предприети стъпки за актуализиране на стратегическия документ. Националната стратегия за младежта (2012 – 2020) е обновена съобразно актуалното състояние на обществените и икономическите отношения в страната през последните две години.

От 24 септември 2018 г. е в сила Стратегията за младежта на ООН „Младеж 2030: Работа със и за младите хора“, която цели да насърчи ефективността на глобалните, регионалните и националните действия, предприети за справяне с нуждите на младите хора в тяхното разнообразие по света, и да гарантира тяхната ангажираност и участие в изпълнението, прегледа и

продължаването на Плана за устойчиво развитие 2030, както и в другите релевантни глобални планове и рамки.

Като приоритетни за периода са изведени:

1. Ангажиране, участие и застъпничество чрез засилване на младежките гласове за разпространението на мирен, справедлив и устойчив свят.

2. Информираност и подкрепа чрез гарантиране на по-добър достъп на младите хора до качествено образование и здравни услуги.

3. Икономическо овластяване чрез достойна работа, подкрепа на добрия достъп на младите хора до достойна и продуктивна трудова заетост.

4. Гарантиране на основните права чрез защита и насърчаване на правата на младите хора и подкрепа на тяхната гражданска и политическа ангажираност.

5. Мир и изграждане на устойчивост чрез подкрепа на младите хора като катализатори на мир, сигурност и хуманитарни дейности.

При отчитане отговорността на всяка държава-членка следва да се изготви собствена политика за младежта. Стратегията на ЕС, съгласувана между министрите на ЕС, създава рамка за сътрудничество в съответствие с членове 6 и 165 от ДФЕС за периода 2010 – 2018 г. Правното основание за приемането на Стратегията е Резолюция (2009/С 311/01) относно обновена рамка за европейско сътрудничество по въпросите на младежта. Целта на Стратегията е да подобри положението на младите хора, като им осигури повече и равни възможности за получаване на образование и за включване на пазара на труда, както и да ги насърчи да участват активно в обществото. За постигането на това стратегията се стреми да разработи всеобхватен подход към проблемите на младежите. Надграждайки първата рамка на отворения метод на координация, заложен в Бялата книга, новото измерение, свързващо стратегиите на ЕС за младежта и стратегиите за образование и социално включване, е ключов момент за европейската младеж и излиза извън типичните младежки политики, разработвани към този момент. Новата рамка поставя държавите-членки да бъдат равностоен партньор по проблемите, свързани с младите хора, като определят целите и възможните инициативи в осем области на действие. Широко залегнали са доброволчеството, социално-икономическите проблеми, квалификациите и образованието, здравето, социалното включване и други. Особен акцент върху приобщаването на всички млади хора е тяхното активно участие в демократичния и гражданския живот. Изведен е двустранен подход, който да включва два показателя:

1. Младежки инициативи, които да са насочени към млади хора с цел насърчаване на неформалното учене и активното участие в гражданското общество, нови активности в доброволчеството и мобилността.

2. „Интегриране“ на междусекторни инициативи с цел да се гарантира, че въпросите, свързани с младежта, са взети предвид при определянето, изпълнението и оценката на политики и действия в други области със

значително отражение върху младите хора, като например образование, заетост или благосъстояние.

Стратегията на ЕС за младежта предлага инициативи в осем области, в т.ч. „Заетост и предприемачество“. Държавите-членки носят основната отговорност за своите политики в областта на заетостта, образованието и младежта, но Европейският съюз има роля в подкрепата на техните усилия и ги подпомага от много години насам. Стратегията се изпълнява от държавите-членки с подкрепата на Европейската комисия.

На 5 ноември 2009 г. Министерският съвет приема Програмата на правителството на европейското развитие на България 2009 – 2013 г., която определя политиката за младите хора като значим фактор за развитието на обществото и човешкия капитал. Пет години по-късно Министерството на физическото възпитание и спорта е преобразувано в Министерство на младежта и спорта. След постановление на МС се приема и Устройствен правилник на ММС, като дейността и архивът на дирекция „Младеж“ от преобразуваното Министерство на образованието и науката преминават към преобразуваното Министерство на младежта и спорта. С постановление № 150 от 10.06.2014 г. Министерският съвет закрива Националния център „Европейски младежки програми и инициативи“.

От 1 юли 2014 г. Националната програма за младежта (2011 – 2015) се ръководи от Министъра на младежта и спорта, подпомаган от Дирекция „Младежки политики“ в Министерството на младежта и спорта.

През 2021 г. е приета Национална стратегия за младежта (2021 – 2030), която е одобрена от МС на Р България на 22.07.2021 г. За разлика от предходната Национална стратегия за младежта (2010 – 2020), политиката, разработена от Министерството на младежта и спорта, не стъпва върху обстойно проучване и анализ на потребностите и интересите на младите хора в страната или върху извършена оценка на въздействието на предходния стратегически документ в областта. Създадената нова Стратегия се основава на многосекторно сътрудничество и съвместно управление при развитието на младежките политики на всички равнища – национално, регионално, областно и общинско, и е съобразена с европейските стандарти за работа с млади хора, които са на възраст от 15 до 29 години.

Ресорното министерство очертава системен метод за създаване на благоприятни условия за младите българи, които да са активна част от гражданското общество и двигатели на промяна.

Националната стратегия за младежта 2021 – 2030 г. вижда младите българи като „Способни, ангажирани и овластени млади хора, готови да развият своя пълен потенциал и съзнателно да допринасят за развитието на Република България в контекста на европейското семейство и глобалния свят“.

Стратегията се фокусира върху следните седем цели:

- Цел 1: Подкрепа на неформалното обучение.
- Цел 2: Поощряване на заетостта и подкрепа за млади хора, които не учат, не работят и не се обучават (NEETs).
- Цел 3: Активиране на ангажираността и участието на младите хора във властта.
- Цел 4: Развитие и утвърждаване в национален план на младежката работа.
- Цел 5: Свързаност, либералност и усещане за европейска принадлежност.
- Цел 6: Поощряване към здравословен и природосъобразен начин на живот.
- Цел 7: Насърчаване разширяването на културата и творчеството сред младите.

Съгласно стратегическата рамка осигуряването на приоритетите, целите и дейностите с финанси, планирани в Националната стратегия за младежта, следва да се реализира чрез предвидените в чл. 7 от Закона за младежта програми за младежта и чрез общинските програми за младежта в изпълнение на чл. 15, ал. 5 от Закона за младежта в рамките на бюджетите, определени на отговорните разпоредители с бюджета за съответната година.

Средства могат да бъдат осигурени и чрез финансиране на проекти от действащи европейски фондове, от програмите „Еразъм+“ и „Европейски корпус за солидарност“ и от други програми на Европейския съюз, Съвета на Европа и други източници.

Финансиране за мерки, които попадат в обхвата на други ведомства, се осигурява от средствата, планирани по бюджетите на съответните отговорни институции чрез държавния бюджет.

Детайлното планиране на обема на необходимите финансови средства по съответните мерки и дейности за постигане на заложените резултати и цели ще бъде осъществявано на годишна база чрез годишните планове за изпълнение на Стратегията, приемани от Министерския съвет съгласно чл. 6 от ЗМ.

Механизмът за мониторинг на Стратегията в изпълнение на публичните политики за младежта се основава на обективни факти и аргументи. Необходимо е допълнение на механизма за мониторинг с възможност за оценка на приноса на гражданския сектор в изпълнението на мерки и дейности. Поради по-добро и засилено участие на неправителствения сектор не са посочени начини и конкретни предложения за оптимизиране процеса на оценка.

Направени са следните обобщения и изводи, свързани с публичните политики за младежта: *Първо*, въпреки наличието на конкретно ведомство ангажирано с формирането и изпълнението на младежките политики, в лицето на Министерството на младежта и спорта, то реално осъществява

единствено контрол по тяхното реализиране. *Второ*, осъществяването на политиките, които са ориентирани към развитието на младите хора в страната, на възраст между 15 – 29 години, е силно фрагментирано и реално е разпределено в обсега на дейност голяма част от административни структури, включени в състава на изпълнителната власт. *Трето*, независимо от извеждането на младежките политики като политически приоритет и сектор, равен на политики от областта на образованието, спорта, здравеопазването, социалната политика, културата и други, прави впечатление, че до момента в страната има приети и одобрени от Министерския съвет на Република България едва две стратегии за развитие на младите хора в България. Изтъкнато е, че стратегическите цели, приоритетите и задачите, включени в настоящата Стратегия за Национална стратегия за младежта (2021-2030), са определени, без да бъде направена задълбочена оценка на въздействието на предходната стратегия. Двете стратегии са подчинени на принципа на дългосрочното стратегическо планиране, като прави впечатление, че планирането и отчитането на конкретните задачи на отделните ведомства, ангажирани с цялостното изпълнение на стратегиите е планирано да се реализира ежегодно, с реално непостижими срокове за подаване на съответната информация. Изследвани са и съществуващите противоречия, свързани, от една страна, освен с наличието на Стратегия за младежта, заедно с ежегодните отчет и план по изпълнението ѝ, от друга страна, Министерството на младежта и спорта изготвя и представя пред Министерския съвет Доклад за младежта за период от две години. Съдържанието на Доклада е подробно определено в чл. 5, ал. 4 от Закона за младежта, като е важно да се отбележи, че то не отговаря по съдържание на стратегическите цели, приоритети и задачи, включени в Стратегията за младежта. В изследването намира отражение и се анализират в рамките на нормативната уредба, която регламентира осъществяването на младежките политики в страната – Закон за младежта, множество изисквания – времеви срокове за предоставяне на информация и/или отчетно от различни институции, задължителна численост и присъствие на определени физически и/или юридически лица в съответните органи /обществени съвети, консултативни съвети и други/, но неспазването на тези изисквания не води до никакви последици за отговорните лица.

II. Бюджетиране и финансово обезпечаване на показателите в публичните политики за младежта

Финансовото реализиране на ангажиментите, приоритетите, задачите и целите при осъществяването на политиките за младежта от страна на Министерството на младежта и спорта, изложени в Националната стратегия за младежта (2021 – 2030), следва да се осъществява чрез бюджетната програма „Младите в действие“. Тя от своя страна се управлява от специа-

лизираната администрация на Министерството на младежта и спорта – дирекция „Младежки политики“. Нейното бюджетно осигуряване следва макроикономическата рамка (Zahariev, et al., 2020a) (Zahariev, Radulova, Aleksandrova, & Petrova, 2021).

С бюджета на ММС за 2021 г. и актуализираната бюджетна прогноза за периода 2022 – 2023 г. по Програмата са заложили три показателя за реализиране на младежката политиката, а именно:

- Показател „БГ младеж“.
- Показател „Национална програма за младежта (2016 – 2020)“ (въпреки че периодът на провеждане на политики в областта съгласно документа е 2021 – 2023 г.).
- Програма „Национална програма за осъществяване на младежки дейности“ (по чл. 10 а от Закона за хазарта).

Таблица 1

Показатели за изпълнение на бюджетна програма – 2500.05.01 – „Младите в действие“

Бюджетна програма – 2500.05.01 – „Младите в действие“	(Класификационен код и наименование на бюджетната програма)			
Показатели за изпълнение	Мерна единица	Проект 2021 г.	Прогноза 2022 г.	Прогноза 2023 г.
1. Показател „БГ младеж“	лв.	173 900	173 900	173 900
2. Показател „Национална програма за младежта“	лв.	800 400	800 400	800 400
3. Показател „Национална програма за младежки дейности (по чл. 10а от Закона за хазарта)“	лв.	5 405 000	5 405 000	5 405 000

Източник: Министерство на младежта и спорта

В рамките на обособените три показателя, чрез бюджетна програма „Младите в действие“ следва да се осигуряват средства, както следва:

Показател „БГ младеж“ осигурява средства за:

- разработване на младежки политики, като се направят анализ и оценка на нормативни и стратегически документи;
- реализация на социологически изследвания за състоянието на младежта в България;
- привеждане в изпълнение на Националната стратегия за младежта и спазване на Закона за младежта;
- разработване и привеждане в изпълнение на програми и проекти за младежта (Захариев, А., 2017);

- осъществяване на обмен на добри практики и опит относно младежките дейности с международни партньори;
- включване в работни групи за синхронизиране на националното законодателство с това на ЕС и Съвета на Европа (Радков & Захариев, 2016);
- дискуссионни форуми с участието на младите хора за обсъждане на актуални теми, свързани с политиката за младежта в страната;
- кампании и инициативи за информиране на младите хора в страната;
- обучения за работници в младежка възраст (Zahariev, Mihaylova, Monev, & Dikov, 2021b);
- контрол на проектни дейности на организации, осигурени с финанси по Националната програма за младежки дейности (по чл. 10 а от Закона за хазарта);
- поддържане на Национална информационна система за младежта (база данни за участието на младите хора в обществения и социално-икономическия живот на местно, национално и регионално равнище; база данни за младежките организации в страната; база данни за документи, касаещи младежките политики на национално и европейско ниво).

Показател „Национална програма за младежта“ гарантира средства за:

- проекти на НПО за дейности в съответствие с приоритетите, залегнали в програмата;
- разгръщане на мрежата от младежки информационно-консултантски центрове в страната (Захариев, А., Техники за проектно финансиране, 2021);
- осигуряване на информация за младите хора за възможностите, свързани с личностната и професионалната им реализация чрез активно участие в предоставяните продукти/услуги по програмата;
- организиране на кампании и инициативи за младите хора в страната по различни теми и проблеми.

Показател „Национална програма за осъществяване на младежки дейности“ осигурява средства за:

- финансиране на проекти на неправителствени организации за НПО, свързани с осъществяване на дейности в съответствие с приоритетите, залегнали в програмата (Захариев & Димитров, 2015);
- уреждане и провеждане на информационни кампании по съответните теми;
- провеждане на публични събития за популяризиране на целите на програмата;

- организиране и провеждане на учебни курсове за работници в младежка възраст и млади хора, насочени към разкриване на рисковите фактори за агресивно поведение, различни форми на зависимости и дискриминационни нагласи;

- основната цел на новата Национална програма за осъществяване на младежки дейности (по чл. 10а от Закона за хазарта), свързана с насърчаване на отговорно социално поведение на младите хора чрез осигуряване на условия и възможности за участие през свободното време в дейности, свързани с развитие на личностни компетенции и умения за успешната им реализация в обществения живот.

В обобщен план държавната политика, финансово обезпечена по бюджетна програма „Младите в действие“, следва да отчети постигнатите резултати по следните услуги/продукти:

- планове и отчети относно изпълнението на Националната стратегия за младежта (Захариев, Ангелов, & Ганчев, Финансов анализ, 2021);

- доклад за младежта въз основа на годишен анализ;

- национална информационна система за младежта;

- младежки обмен с международни партньори и участие в синхронизирането на националното законодателство с това на ЕС;

- кампании, инициативи, обучения и форуми за повишаване нивото на информираност на младите хора;

- мониторинг и контрол, свързан с осъществяването на националните и европейските програми за младежта от страна на ММС;

- осигуряване на финансиране за проекти по Националната програма за младежта;

- осигуряване на финанси за проекти по Националната програма за осъществяване на младежки дейности (по чл. 10 а от Закона за хазарта).

В цифри бюджетната прогноза по ведомствени и администрирани параграфи на Програмата е с параметрите, представени чрез Таблица 2. Те следват логиката на структуриране на КФП (Брусарски, Захариев, & Манлиев, 2015) съгласно методическата рамка на Министерството на финансите.

След обстоен преглед на заложените за реализиране политики в сектор „младеж“ и на предоставения бюджет за изпълнението им през посочените три години можем да обособим множество фактори за негативно въздействие.

Таблица 2

Бюджетна програма 2500.05.01 – „Младите в действие“

в консолидираната фискална програма на република България

Бюджетна програма 2500.05.01 – Младите в действие”	Отчет 2018	Отчет 2019	Закон 2020	Бюджет 2021	Прог- ноза 2022	Прог- ноза 2023
1	2	3	4	5	6	7
Общоведомствени разходи:	520,1	513,2	607,8	651,2	651,2	651,2
Персонал	312,4	327,4	433,6	477	477	477
Издръжка	207,7	185,8	174,2	174,2	174,2	174,2
Капиталови разходи	0	0	0	0	0	0
Ведомствени разходи по бюджета на ПРБ:	520,1	513,2	607,8	651,2	651,2	651,2
Персонал	312,4	327,4	433,6	477	477	477
Издръжка	207,7	185,8	174,2	174,2	174,2	174,2
Капиталови разходи						
Ведомствени разходи по други бюджети и сметки за сред- ства от ЕС	0	0	0	0	0	0
Администрирани разходни па- раграфи **						
Администрирани разходни па- раграфи по бюджета	2634,5	2752,2	2800,4	6205,4	6205,4	6205,4
1. Субсидии на организации с нестопанска цел	2634,5	2752,2	2800,4	6205,4	6205,4	6205,4
Администрирани разходни па- раграфи по други бюджети и сметки за средства от ЕС	0	0	0	0	0	0
Общо администрирани разходи (II.+III.):	2634,5	2752,2	2800,4	6205,4	6205,4	6205,4
Общо разходи по бюджета (I.+II.):	3154,6	3265,4	3408,2	6856,6	6856,6	6856,6
Общо разходи (I.+II.+III.):	3154,6	3265,4	3408,2	6856,6	6856,6	6856,6
Численост на щатния персонал	19	19	19	19	19	19
Численост на извънщатния пер- сонал	0	0	0	0	0	0

Източник: Министерство на младежта и спорта

Те се рамкират като невъзможност – пълна или частична, за постигането на целите, застъпени в бюджетната програма (Захариев, А., 2015). Сред тях като основни се очертават:

- Незаинтересованост и неангажираност от страна на местните власти за изграждането на организация по изпълнението на Националната стратегия за младежта (2012 – 2020) на регионално ниво и за документиране на дейностите.
- Непредоставяне своевременно на актуална и вярна информация за реализирани дейности и изпълнени задачи, заложен в планове за действие по Националната стратегия за младежта.
- Ограничен финансов ресурс за осигуряване на програмните дейности и за координиране изпълнението на планове за действие по Националната стратегия за младежта.
- При осъществяване на обновената Национална програма за младежки дейности (по чл. 10 а от Закона за хазарта) от специализираната дирекция „Младежки политики“ на ММС негативен ефект би оказала недостатъчната инициативност от страна на младежките организации и младите хора в страната да кандидатстват с проекти и да реализират младежки дейности.

Бюджетът в програмен формат и допускания, за основните параметри на бюджетната прогноза за периода 2021 – 2023 г. се основава върху следните политики и програми:

- Политика в сферата на спорта за учащи и на спорта в свободно време:

Бюджетна програма „Спорт за учащи“;

Бюджетна програма „Спорт в свободното време“.

- Политика в сферата на спорта за високи постижения:

Бюджетна програма „Олимпийска подготовка“;

Бюджетна програма „Спорт за високи постижения“.

- Политика за приваждането на спортните обекти и съоръжения във вид, който да отговаря на съвременните международни стандарти:

Бюджетна програма „Спортни обекти и съоръжения“.

- Политика за усвояването и прилагането на добри международни практики в областта на спорта:

Бюджетна програма „Изграждане на високоефективен капацитет за активно международно сътрудничество в сферата на физическото възпитание, спорта и социалния туризъм“.

- Политика за младите хора:

Бюджетна програма „Младите в действие“;

Бюджетна програма „Администрация“.

Последната обособена бюджетна програма следва да има ефективност на мотивиращ механизъм, насочен към публичната администрация с ефективност на действие, подобна на най-добрите практики в частния сектор (Zahariev, Simeonov, & Zaharieva, 2021c). При разработването на проектобюджета за 2021 г. и актуализираната бюджетна прогноза за 2022 – 2023 г. Министерството на младежта и спорта отчита въздействието на уточнените натурални и стойностни показатели и изключва всички еднократните разходи по бюджета на ММС от 2020 г. Паралелно се предприемат действия за актуализиране на съществуващите и дефиниране на нови показатели за полза/ефект за обществото в рамките на провежданите политики. При прогнозиране на приходите са взети под внимание промените в макроикономическата среда и методите за прогнозиране на неданъчните приходи на ПРБ.

На преден план са изведени и основните трудности при планирането на конкретни приоритети и цели от страна на Министерството на младежта и спорта и то не е съобразено с предоставяното финансиране, чрез което следва да се обезпечи тяхното изпълнение. Направен е изводът, че по-голяма част от паричния ресурс, както и планираните политически цели, се предоставят на крайните целеви групи посредством бюджетите на различни държавни и общински институции, като съвсем малка част реално се разпределя от ресорното ведомство. Разгледан и анализиран е и процесът на финансирането на младежката политика в страната, като не е изготвен конкретен механизъм за демаркация и допълняемост за проектите и програмите, които различните ведомства са ангажирани да изпълняват като част от общата рамка на младежка политика в България. На преден план са изведени и основните трудности, които водят до липсата на конкретен междуинституционален механизъм по отношение на начина, по който се разходва целевото финансиране в областта на младежта. Налице е и неяснота по отношение на проследяемостта на връзката между цел – задача – резултат – финансов ресурс.

* * *

В заключение публичните политики за младите хора е важно да се реализират под наблюдение и спазване на принципите за участие на младите хора за равнопоставеност и прозрачност. Националната стратегия за младежта (2010 – 2020) определя грижата за младите като най-важната кауза за страната, свързана с осигуряването на европейско развитие на България. В резултат от реализацията ѝ се очаква да бъдат изградени добри условия за училищно и университетско образование, неформално обучение, за личностно професионално и социално осъществяване на младите хора, за включването им в общественно-икономическия живот, в управлението на местно, областно и национално равнище, както и за връщането в България на

обучаващите се в чужбина, което да допринесе за преодоляването на демографската криза. Това е посочено като важен фактор не само за преодоляване на кризата, но и за повишаване качеството на живот на младите хора и за реализиране целите на Европейския съюз.

Като стратегически цели е набелязано постигането на положителни резултати в девет области:

1. Насърчаване на икономическата активност и кариерното развитие на младите хора;
2. Подобряване достъпа до информация и качествени услуги;
3. Насърчаване на здравословния начин на живот;
4. Превенция на социалното изключване на млади хора в неравностойно положение;
5. Развитие на младежко доброволчество;
6. Повишаване на гражданската активност;
7. Развитие на младите хора в малките населени места и селските райони;
8. Развитие на межкултурния и международен диалог;
9. Повишаване ролята на младите хора в превенцията на престъпността чрез многосекторен подход, децентрализация на политиките за младежта, координиране на националната политика за младежта с политиките за младите хора, осъществявани в рамките на Европейския съюз, Съвета на Европа и ООН.

Изпълнението на поставената в увода научноизследователска цел е постигната, а именно да се разкрие и установи динамиката на развитието при формиране и бюджетиране на публичните политики за младежта и спорта.

Чрез постигане на целта и изпълнение на задачите се установява, че:

Първо, с оглед разпокъсаността на младежките политики между различните ведомства би било добре да се вземат предвид добри практики на други държави, като например въвеждането на фигурата на младежки и детски омбудсман.

Второ, за да е ефективно и ефикасно осъществяването на младежка политика в страната, би било добре на етап планиране на политическите цели и приоритети да бъде изготвяна пълна и задълбочена оценка на въздействието им.

Трето, при разходването на финансов ресурс, като инструмент за постигане на конкретна политическа цел в областта на младежките политики, да бъде разработен механизъм за демаркация и допълняемост за проектите и програмите, по които се предоставя финансовото подпомагане.

Детайлизирането на политиките чрез диалог между младите хора, общините и държавата и привеждането им във вид на стратегия ще допринесат за развитието на компетентни младежи и работещи граждански органи-

зации. Използването на многосекторен подход в политиката за младежта, базиран върху концепцията за човешкия капитал, ще разреши проблемите, свързани с младите хора (Захариев, А., 2011).

Младежката политика ще отчете напредък при наличие на успешно сътрудничество с другите сектори, като чрез политиките за младите хора ще се подобрят областите на образование, равнопоставеност, конкурентоспособност.

Многосекторният подход, предписан от стратегията, трябва да се прилага на национално, регионално, областно и общинско равнище чрез целенасочени дейности в подкрепа на просперитета на младите хора, гарантиране на ефективен принос от тяхна страна при формулирането, изпълнението и оценката на политиките в различните области от обществения живот и координацията между тях.

Използвани източници:

- Ivanovic-Djukic, M., Zahariev, A., & Lepojevic, V. (2021e). Corporate social responsibility in Covid-19 environment: evidence from Serbia and Bulgaria. Proceedings of the International Scientific Conference: Emerging trends in global and national economy, (стр. 239-250). Faculty of Economics, University of Nish.
- Laktionova, O., Dobrovolskyi, O., Karpova, T. S., & Zahariev, A. (2019). Cost Efficiency of Applying Trade Finance for Agricultural Supply Chains. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, 41(1), 62-73. doi:<https://doi.org/10.15544/mts.2019.06>
- Zahariev, A. (2014). Distantionnoto obuchenie v Bulgariya - platforma za inovatsii vuv vissheto obrazovanie. Sbornik dokladi ot Peta natsionalna konferentsiya po elektronno obuchenie vuv visshite uchilishta (pp. 19-28). Russe: Akademichno izdatelstvo na Rusenski universitet "Angel Kunchev".
- Zahariev, A. (2021d). Corporate social responsibility under Covid-19 circumstances: Bulgarian business attitude. Economics and Organization of Management, 3(43), 6-13. doi:<https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.3.1>
- Zahariev, A., Mihaylova, M., Monev, V., & Dikov, V. (2021b). Upgrading competencies of master's degree students through E-learning in business communications in a foreign language. Abstracts & Proceedings of SOCIOINT 2021 - 8th International Conference on Education and Education of Social Sciences, 14-15 June 2021 (стр. 25-33). Istanbul: OCERINT. doi:<https://doi.org/10.46529/socioint.202103>
- Zahariev, A., Radulova, A., Aleksandrova, A., & Petrova, M. (2021). Fiscal sustainability and fiscal risk in the EU: forecasts and challenges in terms

- of COVID-19. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 8(3), 618-632.
doi:[https://doi.org/10.9770/jesi.2021.8.3\(39\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2021.8.3(39))
- Zahariev, A., Simeonov, S., & Zaharieva, G. (2021c). Management motivation and capital creation through employee stock options – International evidences under covid-19 circumstances. *Conference Proceedings/Full Paper of 22nd RSEP International Economics, Finance & Business Conference – Virtual/Online 25-26 August 2021* (pp. 113-120). Istanbul, Turkey: Kadir Has University. Retrieved from www.researchgate.net/publication/354238497
- Zahariev, A., Zveryakov, M., Prodanov, S., Zaharieva, G., Angelov, P., Zarkova, S., & Petrova, M. (2020a). Debt management evaluation through support vector machines: on the example of Italy and Greece. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 7(3), 2382-2393.
doi:[https://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.3\(61\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.3(61))
- Брусарски, Р., Захариев, А. & Манлиев, Г. (2015). *Финансова теория*. В. Търново: Фабер.
- Захариев, А. (2017). *Финансово управление на човешките ресурси*. Свищов: Академично издателство „Ценов“. Извлечено от <https://www.researchgate.net/publication/336679389>
- Захариев, А. (септември 2011 г.). Проспективни размисли за човешкия капитал. *Диалог*, с. 103 – 110.
- Захариев, А. (2015). Въведение във финансовата теория, В книга: *Финансова теория*, Издание: Първо, Глава: 1, Издател: Фабер, В. Търново.
- Захариев, А. (2021). *Техники за проектно финансиране*. Свищов: АИ „Ценов“. Извлечено от <https://www.researchgate.net/publication/349643789>
- Захариев, А., & Димитров, М. (2015). За ефективната фискална политика в отворената икономика на ЕС. *Годишник, СА „Д. А. Ценов“*, 68(1), с. 7 – 44. Извлечено от <https://www.researchgate.net/publication/298833162>
- Захариев, А., Ангелов, А. & Ганчев, А. (2021). *Финансов анализ*. (А. „Ценов“, Ред.) Свищов. Извлечено от www.researchgate.net/publication/349645153
- Радков, Р. & Захариев, А. (2016). *Международни финанси*. В. Търново: Фабер.
<https://nism.bg/bg/pages/strategies.html>

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЦОВ

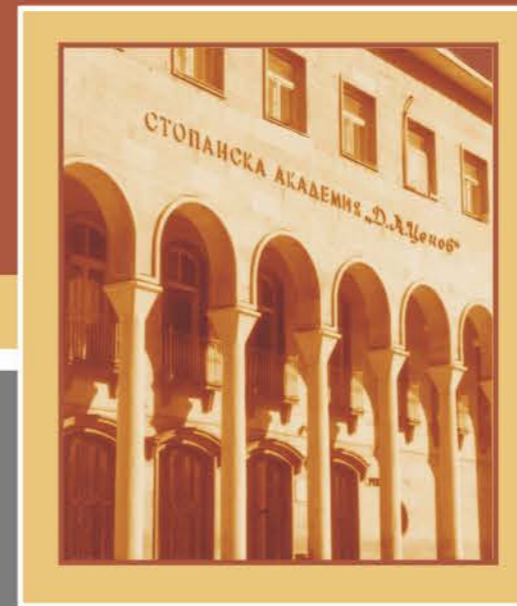
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ

ГОДИШЕН

АЛМАНАХ

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

Том XIV, 2021

Книга 17

Том XIV, 2021 г.
Книга 17

Академично издателство
„ЦЕНОВ“ - Свищов

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Доц. д-р Красимира Славева – главен редактор
Доц. д-р Марина Николова – зам. главен редактор
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Петранка Мидова
Доц. д-р Николай Нинов
Доц. д-р Людмил Несторов

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Иванка Борисова – превод и редакция
на английски език
Янислава Александрова – технически секретар

СЪДЪРЖАНИЕ

Студии

Андрей Антонов Йорданов ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ВЪВЕЖДАНЕТО НА ГЪВКАВО УПРАВЛЕНИЕ В ПРОЕКТНИ ЕКИПИ.....	5
Анна Димитрова Димитрова СТРУКТУРНИ ТРАНСФОРМАЦИИ НА ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ И ВЪТРЕШНИ ИНВЕСТИЦИОННИ ПОТОЦИ В БЪЛГАРИЯ (2010 – 2020).....	24
Беатрис Венциславова Любенова СТРЕС ТЕСТОВЕТЕ КАТО ИНТЕГРАЛЕН ПОДХОД ЗА КОМПЛЕКСНА ОЦЕНКА НА УПРАВЛЕНИЕТО НА РИСКА, КАЧЕСТВОТО НА АКТИВИТЕ И УСТОЙЧИВОСТТА НА БАНКИТЕ	49
Даниел Сергеев Тунчев ПЪРВИЧНИ И ВТОРИЧНИ ФАКТОРИ ЗА ФОРМИРАНЕ ЦЕНАТА НА ПЕТРОЛА – ИКОНОМИЧЕСКИ РАКУРСИ И ГЕОПОЛИТИЧЕСКИ АСПЕКТИ	81
Диана Руменова Христова КАРИЕРНОТО РАЗВИТИЕ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА СЛУЖИТЕЛИТЕ И РАБОТОДАТЕЛИТЕ	103
Елена Валериева Вълчева АНАЛИЗ НА ТОВАРНИЯ АВТОМОБИЛЕН ТРАНСПОРТ В БЪЛГАРИЯ	118
Елена Димитрова Ташкова КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА ЗА ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ИКОНОМИКАТА.....	137
Калоян Драгомиров Паргов ИСТОРИЧЕСКИ АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ЕНЕРГИЙНАТА ПОЛИТИКА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ В НАЧАЛОТО НА ХХІ ВЕК	163
Николай Кирилов Калистратов МЕТОДИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА РЕВИЗИОННИЯ АКТ И ОТЧИТАНЕ НА ФУНКЦИИТЕ И ВЛИЯНИЕТО МУ ВЪРХУ ИКОНОМИКАТА В СЯНКА В БЪЛГАРИЯ	192
Стелиян Богданов Стефанов ПОТРЕБНОСТ ОТ ПРОМЕНИ В ДАНЪЧНАТА ПОЛИТИКА НА БЪЛГАРИЯ.....	217

Юлиан Христов Войнов
ПРЕДПОСТАВКИ И ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА
ИНСТРУМЕНТАРИУМА ЗА СТРЕС ТЕСТ НА ПУБЛИЧНИТЕ ФИНАНСИ 234

Yaakov Itach
THE IMPACT OF FINANCIAL EDUCATION PROGRAMMES
IN ISRAEL AND THE FAMILY DISCUSSION ON FINANCIAL
MATTERS ON THE BEHAVIOUR OF YOUTH..... 260

Статии

Борислав Петров Лазаров
ТЕНДЕНЦИИ В ИНТЕНЗИВНОСТТА НА АВТОМОБИЛНОТО ДВИЖЕНИЕ
В СЕВЕРНА БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА ИКОНОМИЧЕСКА
ОБОСНОВКА НА РАЗВИТИЕТО НА TEN-T 289

Боряна Великова Симеонова
МОДЕЛИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА СТОКИТЕ В ПРЕДПРИЯТИЯТА
С ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ 303

Боян Димитров Вранчев
ЕФЕКТИВНОСТ НА ПРОЕКТНИТЕ ЕКИПИ 315

Ваня Владимирова Галчева
АНАЛИЗ НА АВТОМОБИЛНИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА
В БЪЛГАРИЯ 332

Вахан Ахаси Бохосян
МОРАЛЕН РИСК И ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА КОНФЛИКТА
“ПРИНЦИПАЛ-АГЕНТ“ В ЗАСТРАХОВАНЕТО 343

Галя Колева Монева
ГЕНЕЗИС И ЕВОЛЮЦИЯ НА РЕВЕНЮ МЕНИДЖМЪНТА
НА РЕСТОРАНТЪОРСКИЯ БИЗНЕС..... 356

Георги Стоилов Анев
БИЗНЕС МОДЕЛИ И ПОДХОДИ ЗА ГЕНЕРИРАНЕ НА ПРИХОДИ
В ЕЛЕКТРОННАТА ТЪРГОВИЯ 373

Даниел Генчев Данчев
НОВИ ПОЛИТИКИ И ПЕРСПЕКТИВИ ПРЕД МАЛКИТЕ И СРЕДНИ
ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ 390

Даниела Стойчева Сачарова
КОНЦЕНТРАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИТЕ
ОБЩОЗАСТРАХОВАТЕЛНИ КОМПАНИИ В СЕКТОРА
НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ ПОРЪЧКИ 402

Димитър Сергеев Димитров БАЛКАНСКИЯТ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИ ВЪЗЕЛ И БЪЛГАРСКИЯТ ТУРИЗЪМ.....	412
Кармен Димитров Вранчев НИЪРШОРИНГЪТ КАТО СТРАТЕГИЯ ЗА ПРИВЛИЧАНЕ НА ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ В БЪЛГАРИЯ.....	422
Катя Симеонова Иванова ФИНАНСОВИ АСПЕКТИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В УСЛОВИЯТА НА COVID-19	436
Кузман Илиев Илиев ПАРИЧНАТА ДИНАМИКА КАТО ФАКТОР НА ГЕНЕРАЛНОТО РАВНОВЕСИЕ В ИКОНОМИКАТА И ИКОНОМИЧЕСКИЯ ЦИКЪЛ – КОНЦЕПТУАЛНИ И МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ	450
Магдалена Славе Андоновска ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА МЕДИЙНИЯ ПЛУРАЛИЗЪМ В РЕПУБЛИКА С. МАКЕДОНИЯ	466
Мария Александрова Велкова УПРАВЛЕНИЕ НА КОНФЛИКТИ В МУЛТИКУЛТУРНИ ОРГАНИЗАЦИИ	475
Мартин Николаев Харизанов ФИНАНСОВИ АСПЕКТИ НА РЕАЛИЗИРАНИТЕ ПРОГРАМИ ЗА РАЗВИТИЕ В СЕВЕРОЗАПАДНИЯ РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ	487
Мартин Яворов Бакърджиев УСТОЙЧИВОСТ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В КОРПОРАТИВНОТО УПРАВЛЕНИЕ	503
Моника Любомирова Янакиева ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ФОРМИРАНЕТО И БЮДЖЕТИРАНЕТО НА ПУБЛИЧНИТЕ ПОЛИТИКИ В ОБЛАСТТА НА МЛАДЕЖТА	523
Наталия Стоянчева Стоянова ЗА НАПРЕДЪКА НА БЪЛГАРИЯ ПО ГЛОБАЛНИТЕ ЦЕЛИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ	543
Никола Илчов Илчев ОПЕРАТИВНИ МОДЕЛИ ЗА ТЪРГОВИЯ НА ХРАНИТЕЛНИ СТОКИ И НАПИТКИ В ДИГИТАЛНА СРЕДА	555
Орлин Чавдаров Япраков АНАЛИЗ НА КОЛИЧЕСТВЕНИТЕ ИЗМЕРИТЕЛИ В БЪЛГАРСКИЯ БАНКОВ ПАЗАР	565

Рая Бисерова Драгоева ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА КОНСОЛИДАЦИОННИТЕ ПРОЦЕСИ ВЪРХУ ЕФЕКТИВНОСТТА НА БАНКОВАТА ДЕЙНОСТ	580
Румяна Цветанова Витнъова ПОСТИЖЕНИЯ И ПРАКТИКИ ПРИ ВЪВЕЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАНИЕ ПО ФИНАНСОВА ГРАМОТНОСТ В УЧИЛИЩАТА	598
Светлана Димитрова Аврионова ПОСТЪПЛЕНИЯТА ОТ ДАНЪЧНИ ПРИХОДИ В БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА НА ПАНДЕМИЯТА КОВИД-19	615
Силвия Петрова Петранова ТУРИЗМЪТ В БЪЛГАРИЯ И КРИЗАТА COVID-19	625
Слави Петров Джалъзов ТЕОРЕТИЧНИ И ПРИЛОЖНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ОНЛАЙН КОМУНИКАЦИИТЕ В ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС	638
Снежана Веселинова Найденова СТРАТЕГИЧЕСКАТА РАМКА НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА – ПРОБЛЕМНИ ОБЛАСТИ И ВЪЗМОЖНИ ПОЗИТИВНИ ЕФЕКТИ ЗА ОСНОВНИТЕ УЧАСТНИЦИ	652
Станислав Чавдаров Младенов ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19 ВЪРХУ СЕКТОРИТЕ В ИКОНОМИКАТА НА СТРАНАТА	669
Стефан Ангелов Пешов СЪЩНОСТ НА ДАНЪЧНИТЕ ИЗМАМИ ПРИ ТЪРГОВИЯТА С ГОРИВА И НЕФТОПРОДУКТИ	687
Теодор Людмилев Борисов РЕПУБЛИКАНСКАТА ПЪТНА ИНФРАСТРУКТУРА В БЪЛГАРИЯ – СПЕЦИФИКИ И РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ.....	697

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ
Студии и статии
Том XIV – 2021, книга 17

Даден за печат на 10.07.2023 г., излязъл от печат 14.07.2023 г.
Поръчка № 18830; формат 16/70/100; тираж 65

ISSN 1313-6542

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов“
Свищов, ул. „Цанко Церковски“ 11А